

Intellegi quidem, ut propter aliam quamquam rem, verbi gratia propter voluptatem, nos amemus;

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Itaque eos id agere, ut a se dolores, morbos, debilitates repellat. Tum Torquatus: Prorsus, inquit, assentior; Maximas vero virtutes iacere omnis necesse est voluptate dominante. Tollitur beneficium, tollitur gratia, quae sunt vincla concordiae. Duo Reges: constructio interrete. Nihilne te delectat umquam -video, quicum loquar-, te igitur, Torquate, ipsum per se nihil delectat? Ea possunt paria non esse. Quid enim dicis omne animal, simul atque sit ortum, applicatum esse ad se diligendum esseque in se conservando occupatum?

Hoc tu nunc in illo probas.

-delector enim, quamquam te non possum, ut ais, corrumpere, delector, inquam, et USD296 familia vestra et nomine. Dicet pro me ipsa virtus nec dubitabit isti vestro beato M. Iam id ipsum absurdum, maximum malum neglegi. Quem si tenueris, non modo meum Ciceronem, sed etiam me ipsum abducas licebit. Hic si Peripateticus fuisset, permansisset, credo, in sententia, qui dolorem malum dicunt esse, de asperitate autem eius fortiter ferenda praecipiant eadem, quae Stoici. Vitiosum est enim in dividendo partem in genere numerare. Terram, mihi crede, ea lanx et maria deprimet. Et quidem saepe quaerimus verbum Latinum par Graeco et quod idem valeat;

Quis est enim, qui hoc cadere in sapientem dicere audeat, ut, si fieri possit, virtutem in perpetuum abiciat, ut dolore omni liberetur? Non dolere, inquam, istud quam vim habeat postea videro; Sit, inquam, tam facilis, quam vultis, comparatio voluptatis, quid de dolore dicemus? Nec mihi illud dixeris: Haec enim ipsa mihi sunt voluptati, et erant illa Torquatis. Hoc ille tuus non vult omnibusque ex rebus voluptatem quasi mercedem exigit. Et quidem iure fortasse, sed tamen non gravissimum est testimonium multitudinis. Aberat omnis dolor, qui si adesset, nec molliter ferret et tamen medicis plus quam philosophis uteretur. Mihi quidem Homerus huius modi quiddam vidisse videatur in iis, quae de Sirenum cantibus finxerit. At cum de plurimis eadem dicit, tum certe de maximis. Ex quo illud efficitur, qui bene cenent omnis libenter cenare, qui libenter, non continuo bene.

Atqui, inquam, Cato, si istud optinueris, traducas me ad te totum licebit. Nam ante Aristippus, et ille melius. Sed tu istuc dixti bene Latine, parum plane. Hoc Hieronymus summum bonum esse dixit. Reicietur etiam Carneades, nec ulla de summo bono ratio aut voluptatis non dolendive particeps aut honestatis expers probabitur. Miserum hominem! Si dolor summum malum est, dici aliter non potest. Vitiosum est enim in dividendo partem in genere numerare. Quarum cum una sit, qua mores conformari putantur, differo eam partem, quae quasi stirps est huius quaestionis. Est autem etiam actio quaedam corporis, quae motus et status naturae congruentis tenet; Expectoque quid ad id, quod quaerebam, respondeas. Nunc de hominis summo bono quaeritur; Quod dicit Epicurus etiam de voluptate, quae minime sint voluptates, eas obscurari saepe et obrui.

Non minor, inquit, voluptas percipitur ex vilissimis rebus quam ex pretiosissimis. At enim, qua in vita est aliquid mali, ea beata esse non potest. Quid affers, cur Thorius, cur Caius Postumius, cur omnium horum magister, Orata, non iucundissime vixerit? Hi autem ponunt illi quidem prima naturae, sed ea seiungunt a finibus et a summa bonorum; Sine ea igitur iucunde P321 negat posse se vivere? Is cum arderet podagrae doloribus visitassetque hominem Charmides Epicureus perfamiliaris et tristis exiret, Mane, quaeso, inquit, Charmide noster; Non enim, si omnia non sequebatur, idcirco non erat ortus illinc. Ita multa dicunt, quae vix intellegam. Iam illud quale tandem est, bona praeterita non effluere sapienti, mala meminisse non oportere?

Nam et complectitur verbis, quod vult, et dicit plane, quod intellegam;

Nos paucis ad haec additis finem faciamus aliquando; Quod cum accidisset ut alter alterum necopinato videremus, surrexit statim. Sin dicit obscurari quaedam nec apparere, quia valde parva sint, nos quoque concedimus; Quid ad utilitatem tantae pecuniae? Mihi, inquam, qui te id ipsum rogavi? An dubium est, quin virtus ita maximam partem optineat in rebus humanis, ut reliquas obruat? Et quidem, Cato, hanc totam copiam iam Lucullo nostro notam esse oportebit; Quam illa ardentis amores excitaret sui! Cur tandem?

Quid ergo aliud intellegetur nisi uti ne quae pars naturae neglegatur? Sed quamvis comis in amicis tuendis fuerit, tamen, si haec vera sunt-nihil enim affirmo-, non satis acutus fuit. Effluit igitur voluptas corporis et prima quaeque avolat saepiusque relinquit causam paenitendi quam recordandi. Quia voluptatem hanc esse sentiunt omnes, quam sensus accipiens movetur et iucunditate quadam perfunditur. Idne consensisse de Calatino plurimas gentis arbitramur, primarium populi fuisse, quod praestantissimus fuisset in conficiendis voluptatibus? Non dolere, inquam, istud quam vim habeat postea videro; Si mala non sunt, iacet omnis ratio Peripateticorum. Quare aliud aliquod, Torquate, hominis summum bonum reperiendum est, voluptatem bestiis concedamus, quibus vos de summo bono testibus uti soletis. Hic quoque suus est de summoque bono dissentiens dici vere Peripateticus non potest. Nemo igitur esse beatus potest. Tum Lucius: Mihi vero ista valde probata sunt, quod item fratri puto. Ita est quoddam commune officium sapientis et insipientis, ex quo efficitur versari in iis, quae media dicamus. Hoc est non modo cor non habere, sed ne palatum quidem. Sed est forma eius disciplinae, sicut fere ceterarum, triplex: una pars est naturae, disserendi altera, vivendi tertia.

Qui enim voluptatem ipsam contemnunt, iis licet dicere se acupenserem maenae non anteponere. Si enim, ut mihi quidem videtur, non explet bona naturae voluptas, iure praetermissa est; Ita cum ea volunt retinere, quae superiori sententiae conveniunt, in Aristonem incidunt; Portenta haec esse dicit, neque ea ratione ullo modo posse vivi;

Restincta enim sitis stabilitatem voluptatis habet, inquit, illa autem voluptas ipsius restinctionis in motu est. Tum ille: Tu autem cum ipse tantum librorum habeas, quos hic tandem requiris? Ut scias me intellegere, primum idem esse dico voluptatem, quod ille don. Quis, quaeso, illum negat et bonum virum et comem et humanum fuisse? At quanta conantur! Mundum hunc omnem oppidum esse nostrum! Incendi igitur eos, qui audiunt, vides. Cur igitur easdem res, inquam, Peripateticis dicentibus verbum nullum est, quod non intellegatur? Quid est igitur, cur ita semper deum appellet Epicurus beatum et aeternum? Scio enim esse quosdam, qui quavis lingua philosophari possint; Quippe: habes enim a rhetoribus; Quibus autem in rebus tanta obscuratio non fit, fieri tamen potest, ut id ipsum, quod interest, non sit magnum. Cum autem venissemus in Academiae non sine causa nobilitata spatia, solitudo erat ea, quam volueramus.

Quam ob rem tandem, inquit, non satisfacit?

Sensibus enim ornavit ad res percipiendas idoneis, ut nihil aut non multum adiumento ullo ad suam confirmationem indigerent; Minime vero istorum quidem, inquit. Tum Triarius: Posthac quidem, inquit, audacius. Tum Quintus: Est plane, Piso, ut dicis, inquit. Haec bene dicuntur, nec ego repugno, sed inter sese ipsa pugnant. Sed quid ages tandem, si utilitas ab amicitia, ut fit saepe, defecerit?

Hinc ceteri particulas arripere conati suam quisque videro voluit afferre sententiam. Nec vero pietas adversus deos nec quanta iis gratia debeatur sine explicatione naturae intellegi potest. Cum autem negant

ea quicquam ad beatam vitam pertinere, rursus naturam relinquunt. Fadio Gallo, cuius in testamento scriptum esset se ab eo rogatum ut omnis hereditas ad filiam perveniret. Quid enim ab antiquis ex eo genere, quod ad disserendum valet, praetermissum est? An ea, quae per vinitorem antea consequencebatur, per se ipsa curabit?

Quid ei reliquisti, nisi te, quoquo modo loqueretur, intellegere, quid diceret? Quod quidem iam fit etiam in Academia. Ergo id est convenienter naturae vivere, a natura discedere. Quae fere omnia appellantur uno ingenii nomine, easque virtutes qui habent, ingeniosi vocantur. Non enim hilaritate nec lascivia nec risu aut ioco, comite levitatis, saepe etiam tristes firmitate et constantia sunt beati. Quibus natura iure responderit non esse verum aliunde finem beate vivendi, a se principia rei gerendae peti; Sed tamen omne, quod de re bona dilucide dicitur, mihi praeclare dici videtur. Nam e quibus locis quasi thesauris argumenta depromerentur, vestri ne suspicati quidem sunt, superiores autem artificio et via tradiderunt. Varietates autem iniurasque fortunae facile veteres philosophorum praeceptis instituta vita superabat.

Quid enim me prohiberet Epicureum esse, si probarem, quae ille diceret?

Inde igitur, inquit, ordiendum est. Quid turpius quam sapientis vitam ex insipientium sermone pendere? Quod quidem mihi si quando dictum est-est autem dictum non parum saepe-, etsi satis clemens sum in disputando, tamen interdum soleo subirasci. Inquit, respondet: Quia, nisi quod honestum est, nullum est aliud bonum! Non quaero iam verumne sit;

At cum tuis cum disseras, multa sunt audienda etiam de obscenis voluptatibus, de quibus ab Epicuro saepissime dicitur. At habetur! Et ego id scilicet nesciebam! Sed ut sit, etiamne post mortem coletur? Si est nihil nisi corpus, summa erunt illa: valitudo, vacuitas doloris, pulchritudo, cetera. Nam bonum ex quo appellatum sit, nescio, praepositum ex eo credo, quod praeponatur aliis. Quid enim necesse est, tamquam meretricem in matronarum coetum, sic voluptatem in virtutum concilium adducere? Id est enim, de quo quaerimus. Sin eam, quam Hieronymus, ne fecisset idem, ut voluptatem illam Aristippi in prima commendatione poneret. Itaque homo in primis ingenuus et gravis, dignus illa familiaritate Scipionis et Laelii, Panaetius, cum ad Q. Sed erat aequius Triarium aliquid de dissensione nostra iudicare. Et ego: Piso, inquam, si est quisquam, qui acute in causis videre soleat quae res agatur. Primum cur ista res digna odio est, nisi quod est turpis? Ego vero isti, inquam, permitto.

Quid ei reliquisti, nisi te, quoquo modo loqueretur, intellegere, quid diceret?

Tertium autem omnibus aut maximis rebus iis, quae secundum naturam sint, fruenter vivere. Nec tamen ille erat sapiens quis enim hoc aut quando aut ubi aut unde? Scis enim me quodam tempore Metapontum venisse tecum neque ad hospitem ante devertisse, quam Pythagorae ipsum illum locum, ubi vitam ediderat, sedemque viderim. Ac tamen, ne cui loco non videatur esse responsum, pauca etiam nunc dicam ad reliquam orationem tuam. Nec vero intermittunt aut admirationem earum rerum, quae sunt ab antiquis repertae, aut investigationem novarum. Quod autem meum munus dicis non equidem recuso, sed te adiungo socium.

Expectoque quid ad id, quod quaerebam, respondeas. Non ego tecum iam ita iocabor, ut isdem his de rebus, cum L. Si quicquam extra virtutem habeatur in bonis. Sed non alienum est, quo facilius vis verbi intellegatur, rationem huius verbi faciendi Zenonis exponere. Naturales divitias dixit parabiles esse, quod parvo esset natura contenta. Itaque rursus eadem ratione, qua sum paulo ante usus, haerebitis.

Mihi vero, inquit, placet agi subtilius et, ut ipse dixisti, pressius. Homines optimi non intellegunt totam rationem everti, si ita res se habeat. Hoc loco discipulos quaerere videtur, ut, qui asoti esse velint, philosophi ante fiant. Tria genera bonorum; Hanc se tuus Epicurus omnino ignorare dicit quam aut qualem esse velint qui honestate summum bonum metiantur. At quanta conantur! Mundum hunc omnem oppidum esse nostrum! Incendi igitur eos, qui audiunt, vides. Vulgo enim dicitur: Iucundi acti labores, nec male Euripidesconcludam, si potero, Latine; Positum est a nostris in iis esse rebus, quae secundum naturam essent, non dolere; Quonam, inquit, modo? Ita, quem ad modum in senatu semper est aliquis, qui interpretem postulet, sic, isti nobis cum interprete audiendi sunt. Bonum appello quicquid secundum naturam est, quod contra malum, nec ego solus, sed tu etiam, Chrysippe, in foro, domi; Ne tu, inquam, Cato, verbis illustribus et id, quod vis, declarantibus! itaque mihi videris Latine docere philosophiam et ei quasi civitatem dare. Quibus natura iure responderit non esse verum aliunde finem beate vivendi, a se principia rei gerendae peti;

Hanc ergo intuens debet institutum illud quasi signum absolvere.

Eodem modo is enim tibi nemo dabit, quod, expetendum sit, id esse laudabile. Quid igitur dubitamus in tota eius natura quaerere quid sit effectum? Quare obscrentur etiam haec, quae secundum naturam esse dicimus, in vita beata; Tu autem negas fortem esse quemquam posse, qui dolorem malum putet. Itaque hoc frequenter dici solet a vobis, non intellegere nos, quam dicat Epicurus voluptatem. Tum ego: Non mehercule, inquam, soleo temere contra Stoicos, non quo illis admodum assentiar, sed pudore impeditor; Nam bonum ex quo appellatum sit, nescio, praepositum ex eo credo, quod praeponatur aliis.

Quam multa vitiosa! summum enim bonum et malum vagiens puer utra voluptate diiudicabit, stante an movente? Nam hunc ipsum sive finem sive extremum sive ultimum definiebas id esse, quo omnia, quae recte fierent, referrentur neque id ipsum usquam referretur. Quae similitudo in genere etiam humano apparet. Nam aliquando posse recte fieri dicunt nulla expectata nec quaesita voluptate. Tenesne igitur, inquam, Hieronymus Rhodius quid dicat esse summum bonum, quo putet omnia referri oportere? Etenim nec iustitia nec amicitia esse omnino poterunt, nisi ipsae per se expetuntur. Facete M. Magno hic ingenio, sed res se tamen sic habet, ut nimis imperiosi philosophi sit vetare meminisse. Cur id non ita fit? Haec quo modo convenient, non sane intellego. Sed vobis voluptatum perceptarum recordatio vitam beatam facit, et quidem corpore perceptarum.

Quae qui non vident, nihil umquam magnum ac cognitione dignum amaverunt.

Experiamur igitur, inquit, etsi habet haec Stoicorum ratio difficilior quiddam et obscurius. Quid est, quod ab ea absolvi et perfici debeat? His singulis copiose responderi solet, sed quae perspicua sunt longa esse non debent. Ita relinquet duas, de quibus etiam atque etiam consideret. In ipsa enim parum magna vis inest, ut quam optime se habere possit, si nulla cultura adhibeatur. Informatio ipsa, quam apeirian vocant, tota ab illo est, tum innumerabiles mundi, qui et oriantur et intereant cotidie. Fortes viri voluptatumne calculis subductis proelium ineunt, sanguinem pro patria profundunt, an quodam animi ardore atque impetu concitati? Sic enim maiores nostri labores non fugiendos tristissimo tamen verbo aerumnas etiam in deo nominaverunt. Cyrenaici quidem non recusant;